

Руда В.

КПІ ім. Ігоря Сікорського
Науковий керівник:
Солончук І.В., ст. викл., ФСП
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Зловживання цивільними процесуальними правами

Останнім часом в Інтернет – ресурсах до переліку юридичних послуг деякі фірми додають «затягування справи у суді». Доволі дивна і, зрозуміло, незаконна діяльність поки - що ніяким чином не віднайшла своєї реакції з боку правоохоронних органів, проте цікаво дослідити що саме включає в себе дана процедура і з якою метою відбувається затягування цивільних процесуальних строків.

Щодо визначення самої правової природи, то чіткого закріплення «зловживання процесуальними правами» у законодавстві не міститься і суди, як ті органи, котрі найбільш часто стикаються із процесуальними зловживаннями, намагаються врегулювати ситуацію за допомогою листів та постанов пленуму. З точки зору законодавства, то лише у Цивільному кодексі України міститься норма про те, що «не допускається зловживання правом в інших формах»[3]. Розширене тлумачення дає змогу зазначити, що «зловживання в інших формах» - це зловживання саме процесуальними правами. Якщо проаналізувати закордонний досвід відносно даного питання, то варто зазначити, що Великобританія, США та більшість країн Європи мають більш виважений підхід відносно вказаної теми. По-перше, наявне чітке визначення «зловживання процесуальними правами»; наданий перелік видів того, що підпадає під категорію «процесуальних прав»; існують дієві інструменти боротьби та механізм притягнення до відповідальності за таке зловживання [5, с. 113 - 120]. Аналізуючи думку вітчизняних юристів ми часто стикаємося із твердженням про недоцільність вживання даного поняття. Вони гуртують свою позицію на тезі про те, що зловживати правом фактично неможливо, оскільки наділена особою правом – користується ним. У цьому плані підхід Західних країн є більш виваженим, оскільки там частіше вживається поняття «зловживання судом» або «зловживання судочинством», в чому криється пряма вказівка на розтрату особою часу та коштів. Зрозуміло, що зловживання своїми процесуальними правами знаходить, зачасти, негативний відбиток на процесуальних правах інших учасників процесу. Прямо або ж опосередковано, але внесення такого дисбалансу у судовий процес має конкретну мету. Якщо брати за основу, що ціллю будь – якого судочинства є справедливе вирішення справи у розумні строки, то мета особи, котра зловживає правами є абсолютно протилежна: максимальна кількість перепон на шляху суду до найшвидшого відновлення чийхось порушених, невизнаних чи оспорюваних прав.

Способів зловживання процесуальними правами існує доволі багато і в контексті цивільних процесуальних порушень за статистикою, котра виходить із аналізу судових реєстрів на предмет окремих ухвал, - суди більш активно почали використовувати даний інструмент у випадках, коли позивачі чи відповідачі явно зловживають своїми правами, безпідставно не з'являються в судові засідання, не надають документи, не виконують вказівки суду і т.д. Однак у випадках, коли особа заявляє по суті зовсім безпідставний позов, котрий не ґрунтується ні на цивільному матеріальному, ні на процесуальному праві – суд не вказує на те, що позивач явно зловживає правами.

Таким чином гостро постає питання механізму усунення чи зменшення такого явища. На нашу думку із них варто окреслити чотири найдієвіших:

1. активна позиція суду, котра полягатиме у висловленні власної думки судді при винесенні рішення по кожній із справ не лише з точки зору процесуальних порушень, але й з боку об'єктивної дійсності;

2. професійна відповідальність особи, котра бере участь у процесі. Для підкріплення даної позиції хочемо зазначити, що монополізація участі адвокатів у судовому процесі є доречною, оскільки адвокат усвідомлює відповідальність та сповідує певні етичні стандарти порушуючи які, по суті втрачає свій професійний авторитет;

3. вдосконалення механізму стягнення судових витрат, котрий включатиме в себе компенсацію в грошовому еквіваленті часу та послуг протилежної сторони спору з боку особи, яка зловживала процесуальними правами у суді. Дане положення значно дисциплінує обох сторін, адже вони усвідомлюватимуть, що їх дії призведуть до прямої матеріальної відповідальності;

4. поширення практики винесення судами окремих ухвал у яких буде зафіксована наявність таких порушень, направлення запитів і повідомлень, обговорення даного питання на з'їздах суддівських самоврядувань.

У проекті нового ЦПК та ГПК України всі вищезазначені способи усунення даних прогалин законодавства є. Найголовніше, що законодавець і в першому і в другому проекті передбачив обов'язок реагувати на зловживання процесуальними правами. Але в ході дослідження даної теми породжується ряд відносно філософських запитань : чи справедливо зловживати у відповідь на зловживання? Це саме та ситуація в якій найчастіше опиняються адвокати.

По – друге, ми стверджуємо, що судочинство має певне мету у вигляді винесення справедливого і законного рішення. З іншого боку у адвоката кінцевою метою є задоволений клієнт : виграти справу або в разі програшу – задовольнити потреби клієнта іншим чином. Це в певній мірі кореспондується із правилами адвокатської етики де мітиться теза про те, що адвокат інтереси клієнта в більшості випадків має ставити в пріоритеті над своїми.

По – третє, це спосіб встановлення суддею внутрішнього переконання особи відносно вчиненого нею зловживання. Тобто яким чином вдається кваліфікувати чи дійсно одна із сторін мала на меті зловживати своїми правами або ж вона просто не володіє буквою Закону і подача нею безпідставного позову є наслідком її необізнаності. Відповідь на ці та інші запитання розкриватиметься вже в разі, коли на законодавчому рівні буде закріплено реальний механізм усунення прогалин відносно даного питання.

Використана література:

1. Конституція України Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. – 1996. - № 30.

2. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 р. // ВВР. – 2004. - № 40-41, 42. – Ст. 492.

3. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, с. 40-44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Тлумачний словник української мови . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uktdic.appspot.com/>

5. Шишкін В.І. Судові системи країн світу: навч. посіб. у 3 кн. кн 1 / Шишків В.І, К.-Юрінком Інтер , 2001. – 336с.

